

Q. F. F. Q. S.

DISSERTATIO PHILOSOPHICA

De

ABSTRACTIONE
ET CONCEPTU,
EORUMq; USU,

Quam

Consensu & adprobatione Amplissimæ Facult.
Phil. in Reg. Acad. Aboënsi;

P RÆS I D E

V I R O P ræclarissimo

DN. M. MARTINO MILTOPOEO,
Eloq. Prof. Ordinario, fautore & promotore
suo ætatem colendo;

Ad publicum Examen deferri, MAGISTERII PHILOSOPHICI
honores adituri

P E T R U S S V E N . P L A T I N U S , Smol.
S. R. M. Stip.

In Audit. Max. 24. Oct. 1665 horis ab 8. antemerid.

A B O Æ,

Excusa à PETRO HANSONIO Acad. Typ.

Admodum Reverendo & Amplissimo DOMINO,
Dn. M. ZACHARIÆ P. LUN-
DEBERGIO, Diœcœseos Wex. Episcopo lon-
gè dignissimo, Confist. Eccles. Præfidi Gravissi-
mo; Mecœnati ac Patrono suo magno, quovis
honoris & obsequij cultu æternum prosequedo;

u T E T

Plurimum Reverendo & Clarissimo Domino,

DN. M. JONÆ ZEPHYRINO, Civitatis Wex.
Pastori vigilantissimo, Confist. Eccles. Adſessori
Primario & Archipræposito dignissimo; promo-
tori suo summâ animi reverentiâ obſervando;

Nec non reliquias
Reverendis, Clarissimis & Doctissimis VIRIS

Confist. Eccles. Wex. AD SESSORIBUS gravif-
simis; Regij Gymnasij LECTORIBUS foler-
tissimis; Scholæq; RECTORI Dexterrimo: ut olim
præceptoribus fuis fidelissimis; ita nunc Fautoribus
& Promotoribus plurimum honorandis;

Dissertationem hanc Inauguralem in officio-
sum grati animi pignus, eâ, quâ par est,
ſubmissione, & obſervantiâ; non ut bâc
debito, quo jam diu obſtrictus est, ſe expe-
diat, ſed ut pietati, quâ licet, ſatisfa-
ciat, dicat offertq;

AUTHOR ET RESPONDENS.

D. CALOV. GHOST. part. 1. c. 5. can.
2. p. m. 16.

Abstractione consequimur ve-
ritatem: conceptu posside-
mus eandem.

προαύλιον.

§

I.

E Abstractione & conceptu, ex verbis supra citatis occasione sumptā, acturus; animam nostram vi intelligendi gaudere, & multa distinctè cognoscere posse cum Philosophis facilē suppono: de eo nec dubitans quin in rebus ipsis detur aptitudo quædam, qua res sub conceptu proprio intellectui nostro repræsentari, eumq; in cognitione mensurare, aptæ natæ sunt. Si quis enim res omnes in naturâ existentes mentis examinet trutinâ, cognoscibiles eas deprehendet singulas. Datur enim ens increatum, sed eius quoq; cognoscibilitas, quod à posteriori ex actuali Gentilium cognitione & tot eorum de Deo rebusq; divinis, effatis, ut alia mittam, sat satis liquet. dantur quoq; entia creata, sed non nisi cognoscibilis

A

scibilia

scibilia, quod experientia ipsa satis comprobat. Unde etiam est quod intellectus dicitur intelligendo omnia fieri, non quidem essentialiter & secundum esse reale, quasi res ipsa materialiter accepta in intellectum mutaretur, ita namque intellectus intelligendo lapidem, fieret lapideus; sed idealiter & per modum, ut loquitur B. Sperlingius, Syn Anthrop. p. m. 38: similitudinis & receptionis specierum, quia species spiritales, entia extra mentem representantes, recipit.

II: Res a. non tantum cognoscibles sunt, sed etiam intellectum nostrum in cognitione sui, ut supra dictum est, mensurant. Quod mensuræ genus Gutkius hab. princ. primor. p. 1. c. 4. th. 1. Geilfusius intell. pag. m. 53. fundamentale vocant. Transcendentaliter quidem res (quo etiam intellectus entitativè, liceat nobis Philosophica tractantibus cum Philosophis loqui, consideratus spectat) veræ sunt, quando congruunt cum intellectu & quidem divino, prout nempè hic præscindit ab ipsis modis determinioribus cognoscendi & normandi: ut ex Schrafio loquitur Exc. Thuronius, comp. Met. p. 123. intellectus verò humanus in cognoscendo verus est, quando ipsi rei conformatur; quod tum contingit, quando intellectus rem intra se concipit idealiter, pro ut realiter in se est & statu suo objectivo. intellectus proinde humanus veritatis in cognosendo mensura constitui nequit, quia 1. falli potest; at mensura erit infallibilis, alias ab errore id non erit immune, quod ex eâ tanquam principio educitur. imo 2. intellectus seu potius idea intelligibilis esse suum habet à re, dependentiā scilicet objectiva, non verò res ab intellectu. Rectè enim Philosophus: Non propterea quod nos putamus te album esse, tu albus es, sed propterea quod tu albus es, nos qui dicimus, veruno dicimus.

dicitur. 3: res fierent mutabiles & ad nostrum concipiendi modum sese accommodarent; quod absurdum. sed ad institutum proprius.

III: Cum verò intellectus noster res omnes in individuis cognoscere nequeat, partim quod hæc respectu nostri infinita sint, nemo enim fuit, qui omnia individua enumere potuit, nec erit: partim quod pleraq; concreta & composita sint, ubi uni plurima coniunguntur: undè etiam multiplices variosq; involvunt conceptus, & menti nostræ confusè se offerunt: distinctè proinde ut concepiantur, in subsidium vocandæ sunt intellectus nostri operationes, *ABSTRACTIO* scilicet, quā rem à re præcisam dum apprehendimus, veritatem, ut supra d. Calovius, consequimur; & *CONCEPTUS*, quo dum scibile in mente (cum hæc, res ipsas intuendo, nec penetret, nec easdem cognoscendo sibi immitat) repræsentatur, veritatem possidemus. Hanc ergò de Abstractione & conceptu materiam loco speciminis publici ad mandatum *Amplissimæ Facultatis Philosophicæ*, sub incudem disputationis revocare animus mihi est. Sit itaq;
BONO cum DEO

I: DE ABSTRACTIONE

IV: Abstractio dicitur ab abstrahendo: *abstrahere* verò generatim, secundum Scheiblerum op. Log.. p. m. 25. est nihil aliud quam apprehendere vel cognoscere unum sine alio. vel secundum Red. Baranzanum: part. i. sum. phil. disp. 3. q. 3. *Abstrahere* est terminare cognitionem ad unum, non cognitis, quæ cum eo sunt coniuncta.

V: Abstractio, de quā hic primariò agendum; non est i: *Grammatica*, secundum quam ex quorundam opinione abstractum dicitur esse nomen substantivum; concretum verò adjективum. Hanc acceptio-

uem falsam, impertinentem & ab usu remotam judicat
B. Meisnerus phil. sob. p. 1. f. 4. c. 5. p. m. 1069. partim
propterea, quod vocabulum Christi redemptoris, me-
diatoris &c. ex eorum opinione non sit concretum,
cum adjективum non sit, contra Theologorum placita:
partim etiam hoc nomine, quod in categoriâ substanz-
tiarum nulla darentur concreta, sed mera abstracta, con-
tra communem Philosophorum sententiam. Nec 2:
Logica, prout scilicet in scholis communiter tradi-
solet, quâ abstractum formam simplicem absq; connota-
tione subjecti significat, ut temperantia &c. cui oppo-
nitur concretum, quod formam cum subjecto conno-
tat. Estq; interdum substantivum, ut homo: inter-
dum adjективum ut doctus, albus &c. Hæc abstractio
dicitus alias prædicationis, v. G. fortitudo est virtus,
Physica est scientia, &c. quæ propositiones dicuntur lo-
gicis prædicationes in abstracto.

VI: Nec 3. *Physica*, quæ est distractio & realis quæ-
dam separatio (ab illâ abstractione, cuius mentio §.
XIX fit, distincta) quâ V. G. anima à corpore separata,
ramus ab arbore dissectus &c. dicuntur abstracta. Nec
4. *Theologica*, (quam Mejerus Gnost. p. m. 144. Scho-
lasticam dicere mavult, et si B. Meisnerus Ph. sob. p.
m. 1078. quem Valentinus Frommius Gnost. p. 41. se-
quitur, inter has duas abstractiones distingvat) quâ
Theologi abstracta naturarum ab abstractis personæ in
loco de filio Dei distingvunt. Nec 5: *Sensualis*, speciei
scilicet sensibilis ab objecto sensitivo, quâ sensus suum
apprehendunt objectum, cœteris, quæ ei adhærent,
dimisis, sic v. g. oculus colorem pomi ab ejusdem o-
dore & sapore abstrahit, quia his minimè perceptis sen-
tit illum; odoratus vice versa à reliquis abstrahit odo-
rem, quem percipit tantum.

VII: Sed 6. *intellectu*lis, non tam *Negativa*, per quam cognoscimus rem remotione eorum, quæ non insunt eidem, ut: arbor non est leo. *Quæ indagandi coneptum formalem ratio cum primis locum habet in ente perfectissimo, nec non entibus infimæ conditionis, quando facilius est dicere, ut loquitur D. Calovius Gnost. p. m. 14. quid non sint, quam statuere quid sint;* Quam *Precisiv*, quâ intellectus ex duobus vel pluribus sive coniuncta sint, sive non, alterum distinctæ cognitionis gratiâ tantum apprehēdit.

VIII: Abstractionis *hujus Synonyma sunt: Abstractum sed nominaliter acceptum; Separatio, terminus in foro Philosophico non adeò usitatus; addunt alij præcisionem, quod tamen M. Mejerio Gnost. p. m. 147. placet minus: abstractionem enim præcisione latiore dicit. sequitur abstractionis ratio formalis:*

IX: *Abstraction* est operatio intellectus, quâ res à re præcisa liberatur à conditionibus individualibus vel imperfectionibus accidētibus, & è statu singulari in universalem vel eminentem deducitur, ut distinctè cognoscatur.

X: *Conceptus* in datâ definitione *latior* est operatio intellectus. Hæc enim non tantum de essentia, ut ex effectu patet, abstractionis est, sed etiam eâ latior, pluribusq; quam abstractioni, ut potè apprehensioni reiscibilis conveniens. *Conceptus* vero *Strictrior* desumitur a. à *principio*, quod est intellectus. B. ab *objec*to, quod ens est, sed generalissimè accipendum; per abstractionem enim considero privationem non considerato subiecto. γ: ab *Effectu*, qui est vel *immediatus* vel *mediatus*; uterq; in definitione exprimitur. δ. à *Fine*, distinctâ scilicet distinctionum cognitione. confer Mejerum in Gnost. p. 147. hæc fusius consequentem.

XI. Hujus abstractionis beneficio ideam in latissimo
(adæquato tamen) conceptu eruimus, ut rem sub pro-
prio conceptu sistamus. idea autem h. l. nihil est aliud
quam ratio ab intellectu concepta, in intellectu quod-
dam multis commune exhibens: Et rem in ideâ consi-
derare est in universalî & definitivè eandem expende-
re. Quod priusquam fieri possit, ab intellectu nostro
duo adhiberi debent media. 1: *Comparatio multorum Singu-*
larium. 2: *abstractio præcisiva natura communis à differen-*
tijis contrahentibus. Notum namq; est ex Habitu primo-
rum principiorum, rerum quandam proportionem,
quâ res propter summam affinitatem ad se invicem
referuntur, citra controversiam dari. de creaturarum
proportione non dubitatur, cum ad se invicem refe-
rantur tum ratione propriarum quidditatum, tum rati-
one quidditatum omnibus communium. Vide Ge-
ilf. intell. p. 17. & 18. Proportionem verò inter creator-
em & creaturam arguunt communia prædicata, quæ
utriq; insunt & attribuuntur, qualia sunt: Ens, u-
num, verum, bonum, causa, substantia, &c. Creatu-
ra enim creatori nec omnino dissimilis (*sic enim non Ens*
est) nec eidem planè similis est. Hæc proportio oc-
casione & fundamentum præbet illi comparationi,
quam intellectus noster inter singularia in formatione
universalis conceptus instituit, dum enim plura singu-
laria inter se confert, hæc in aliquo convenientiam
& affinitatem inter se habere animadvertisit, quam dum
abstrahit, cœteris omnibus quæ in singularibus inveni-
untur, ut: materiâ, accidentibus, loco, tempore, &c.
prætermisssis, naturam quandam communem habet,
Confer §. XXXII

XII: Sed res ad se invicem conferentes deprehendi-
mus

X
mus à plerisq; abstrahi posse universalem conceptum: dari tamen rem maximè singularem animadvertisimus de quā ideam aliquam universalem (ad quam illæ res tantum, ut ante dictum est, aptæ sunt, quibus non repugnat multiplicabilitas) formare non possumus ob defectum scilicet conditionum singularium ex summâ simplicitate: ob negationem signi formalis entis infiniti formalitatem representantis sufficienter ex perfectione ab intellectu finito incomprehensibili: ob deniq; repugnantiam communitatis ad multa & universales conceptus ex unitate simplicissimâ: vide D. Calovium Gnost. p. 14. & Nol. p. 79. res hæc singularissima Deus est, qui tamen conceptu aliquo est exprimentius, & à nobis, quoad fieri potest, cognoscendus, non quidem tantum, ut intellectus omnia scire desiderantis, satisfiat desiderio, sed etiam ut creatura creatorem suum non ignoret. Quando verò huius ideam menti sistere intendimus, in statum eminentiæ eandem ratione representationis intellectualis oportet eveniamus, ut nempè omnes ab eo imperfectiones removeamus, perfectiones verò eminentissimâ ratione ipsi adscribamus & adsignemus. Rectè proinde definita est abstractio disuncta, quod sit rei singularis in statum universalem vel eminentem ductio. Quam ob causam D. calovius & Mejerus ideam distingvunt in universali, quæ à singularibus, in quibus multiplicatur, præscindit; & singularissimam, cum repugnantia communitatis ad plura. quomodo v. hæc de Deo idea per analogiam sc. conficienda sit, videantur Gutkius, hab. prim. princ. p. Gen. c. 4. Th. 4. Val. Frommius Gnost. p. 55. & Mejerus. Sed in his & similibus caute & sobrie, monitore eodem Frommio, versemur, ne quid rebus divinis & mysticis stolidè affingamus.

XIII: Ex his, quæ adducta sunt, patet, abstractio-

nem

nem; de quâ hic agimus, non esse i: *sensus communis*,
hic enim à differentijs singularibus naturam commu-
nem nunquam secernit, nec eandem in plures ejusdem
rationis multiplicat. Nec 2: *Phantasiae*, cum hæc in
singularibus sempèr versetur, dum hoc cum illo com-
ponit, & hoc ex illo separari aut quasi nasci singit. Nec
3: *potentiarum appetentium, voluntatis aut appetitus sensitivi*:
quia voluntas unum relicto altero non percipit cognoscendo per abstractionem, ut intellectus; sed appetit tantum unum relicto altero per electionem & aversationem. deindè appetimus res pro ut sunt in seipsis, apprehendimus autem ut sunt in nobis. Nec 4: *rei intelligibilis productio*; nam *abstractio*, verba sunt Henrici Nicolai, Tract. de cogn. hum. §. 8. cit. Mejero, est rei cognoscendæ (non productio, sed) ab omni cognoscendi impedimento intellectualis defactio; Et medium quoddam, quo producitur species intelligibilis, non res ipsa; alias Deus E. G. produceretur, quando cognoscitur: *Quod absurdum.* Nec 5: *Formalis rei ratio*; hæc enim rei intrinseca; abstractio vero secus.

XIV: Nec 6: *Principium disciplinas constituens*, & à se invicem primariò distinguens: abstractio enim nihil est aliud quam externum objecti formalis scientifici indicium, quod à posteriori tantum illud limitat, non à priori & formaliter constituit. Rectè proindè Gutkius: hab. prim. prin. p. spec. c. 5. th. 2. & disp. 2. de nat. objecti Ax. 3. *Abstractio non est causa formalis objecti, sed externum saltem indicium objecti constituti.* Hec enim, verba sunt Geilfusij intell. p. 61. tanquam mentis functio pura non constituit objectum, nec id ab affectionibus & speciebus distinguit (objectum enim E. G. Metaphysicæ abstractum est secundum indifferentiam, sed eodem modo affectiones,

unum

unum verum, bonum &c.) sed est medium, quo eruimus
objectum. Scientiae ergo disingvendae per subjecta sunt, ut ha-
bet B. Sperl. med. de subt. p. 67. non per diversos abstra-
bendi modos: subjecta ipsis dant essentiam, dant differentiam;
ubi spectanda duo, materiale & formale: hoc dat esse rei, dat
distingvi. imo: sub unâ abstractione multæ comprehen-
duntur scientiae, (ut in Mathesi) quæ eundem habent
abstractionis modum. Et quamvis abstractio scientias
aliquo modo discernat, non tamē eisdem propterea con-
flituit, nam risibilitas & loquela hominem à bruto di-
scernunt, non tamen hominem constituunt formaliter.

XV: Abstractio, quoad naturam objectorum, (aliás e-
nim, & fortè non incommode, in eam quæ est rerum
vel disciplinarum cum Alstedio in genere dispesci pos-
set, conf. §. XXII) constitui solet quadruplex: vel e-
nīa Abstrahit 1. secundum indifferentiam; estq; Metaphysica:
vel 2. secundum essentiam; estq; pneumatica: vel 3. à materi-
ā signatā seu singulari; estq; Physica: vel 4. à materiā singu-
lari simul & universalī; estq; Mathesios. alijs placet hæc
divisio: Abstractio alia est secundum rem seu essentiam,
ut Pneumatica: Alia secundum rationem, quæ iterum est
vel 1. secundum indifferentiam, ut Metaphysica: vel 2. à ma-
teriā signatā seu singulari ut Physica: vel 3. à materiā sin-
gulari & universalī, ut Mathematica: Addunt recentio-
res 4. eam, quæ secundum universale subjectum est, & di-
citur Ethica.

XVI. Ult autem inoffenso hic progrediamur pede,
prænotandum est, quid sit secundum rem abstrahere,
& quid secundum rationem. Abstrahimus proinde se-
cundum rem, quando conceptus rei objectivus in ma-
teriā non inest; id est: quando materiam planè excludi-
m⁹, eamq; in nullo objecti statu admittimus. Secundum

rationem verò, quando conceptus rei obiectivus in materia non consideratur. Undè patet medium inter has duas species non dari, nulla enim abstractio sit secundum rem & rationem simul; hæc n. materiam & prorsus excluderet, quia secundum rem esset; & non excluderet, quia secundum rationem esset: quod contradictionem infert.

XVII: Abstractio Pneumatica (aliás *absoluta*, secundum rem seu essentiam) immateriales sibi *tantum* vendicat conceptus, materiam non saltem non supponentes, sed etiam planè respuentes. Et hâc ratione abstracta dicuntur illa, quæ in naturâ suâ omnem materiam planè respuunt, quo modo spiritus est abstractus. Veritatis proinde punctum non attingunt illi, qui abstractionem secundum rem & rationem simul Pneumaticæ assignant: præter enim id, quod talis abstrahendi modus non detur, ut §. XVI evictum est: contradictorium est considerare tantum spiritus, & tamen abstrahere secundum rationem à materiâ, id est: admittere conceptus rebus materiatis convenientes: Quomodo enim Pneumatica, quæ Spiritus tantum considerat ab eo, quod sub objectum ejus non cadit, abstrahere potest? imo; non desunt philosophi (inter quos est etiam Paulus Voëtius) qui negant in Pneumaticis dari *abstractionem* secundum essentiam à materiâ, ideo, quia hæc in spiritu præsertim infinito, nec sit, nec fu- erit, nec coniungi cum eo unquam possit. Sit tamen phrasis illa adhibebitur, accipi debet non *Privativè*, prout denotat rei à materiâ, quam habet, separationem; Sed *Negativè*, prout designat separationem rei à materiâ illi prorsus repugnante, ut in Theol. nat. habet Mejerus Disp. 4: probl. 5.

XVIII: *Abstractio Metaphysica* seu secundum indiffer-
rentiam (*transcendentalem* sc. non *prædicamentalem*, quæ
novum abstractionis modum non facit, ut loquitur
Geilfusius intell. p. m. 97.) tales sibi vendicat conce-
ptus, qui in formalí suâ ratione materiam non invol-
vunt, sed indifferenter communes sunt rebus materiâ
carentibus eâq; præditis: ita Ens v. G. abstrahitur pla-
neq; immune est conditionibus ad determinatam quid-
ditatem restringentibus, & sub notione generalissimâ
tantum concipitur, ut tamen & immateriatis, Spiriti-
bus scilicet & materiatis, ut potè homini, equo, cani
&c. conveniat. Conceptus proindè Entis non est ab-
stractus secundum rem & rationem simul, ut quidam
acritè contendunt, *obstat enim communitas illa entis, quæ*
etiam ad ipsa materialia accommodatur, ut loquitur B. Scharf.
Theor. Transc. p. m. 133. itemq; illa non repugnantia entis
ad materiam. si enim metaphysica secundum rem à ma-
teriâ abstraheret, tum proi sus excluderet materiam, ut
ex supra positis patet; sed conceptus entis objectivus in
inferioribus suis, quorum plurima v. g. cœlum, homo,
bestia, &c. materiata sunt, intimè imbibitur; materia
proindè excludi nequaquam debet. conf. B. Spërling.
med. de subt: p. m. 67. Quod vero Thomas ens pro-
pterea dicit abstractum secundum rem & rationem, quod
ab unâ parte abstractis essentijs insit, ridiculum putat
Arnisæus, Epit. met. p. m. 16. cum eâdem ratione
totum ens materiale dicere possemus, quia secundum
unam partem materiatis inest. rectè proindè B. Sper-
lingius Medit. 12. de subt. p: m: 348. *Metaphysica non*
competit abstractio à materiâ secundum rem & rationem, essen-
tiam enim multorum entium materia ingreditur.

XIX: *Abstractio Physica*, quæ à materiâ singulari seu

signata (sic dicta, quia indicatur signaturq; per conditi-
ones individuantes, veluti per esse hic & hoc, nunc
& tunc) **tantum** abstrahit, tales format conceptus, qui
rebus quidem solum materiatis conveniunt, non tamen
individuantibus. sic Physicus ipsum corpus à materiâ ab-
strahit, non quidem omni, sed singulari tantum: co-
gnoscendo enim corpus, non cognoscit illud, implican-
do in cognitione suâ Petri vel Pauli materiam, sed ab
omnibus conditionibus, individuantibus corpus abjunc-
git. individuum ergò hoc vel illud in Physicis scien-
tificè tractari nequit; sic enim arguimus: Scientia Phy-
sica aut abstrahit à materiâ, aut non; si posterius; ergò
omnia individua in physicis tradenda sunt: si prius; Er-
gò nulla. Quidquid enim abstrahit à materiâ signatâ,
id singularia non considerat. unde B. Sperlingius Pro-
baturus Physicam esse scientiam inter esse specificum
& numericum accuratè distingvit. instit. Phys. p. m. 23.
conf. Exc. Thur. cont. Phys. inq. 3. p. 37. & seq.

XX: Abstractio *Mathematica* res à materiâ non indivi-
dua tantum & singulari, sed etiam universali solâ rati-
one abstrahit. ita v. G. licet objectum Mathesios nun-
quam ablq; materiâ dari possit, in hâc tamen concre-
tione à Mathematico minimè spectatur: sic Mathema-
ticus considerat quadrangulum, non attendendo mate-
riam seu corpus, in quo existit, sed istius definit figu-
ram quatuor angulis comprehensam, nulla facta mate-
riæ mentione. Hanc abstractionem faciunt authores
duplicem Geometricam & Arithmeticam. Quam eti-
am Michaël Watsonius *solan* admittit in unione sap.
Sect. 3. part. 1. sed citra evidenter rationem. Adscri-
bam verba ejus, ut mens veri amans eò melius capiat,
veri quid subsit; ita n. loquitur L. c. pag. m. 130. *Res*

Meta-

Metaphysica non indigent mentali abstractione, sunt in se extra materiam positæ, ut prima principia, substantia immobilis. Res Physica non sunt Abstrahenda, sed contemplanda in materia motus aut generationis. Objecta Phil. practica non sunt abstrahenda ē civili & domesticâ societate, &c. Absurdum itaq; & vanum est in reliquis philosophiae partibus, exceptâ solâ Mathematicâ purâ, credere & indulgere abstractionibus. hæc ille.

XXI: *Abstractio Ethica*, (â potissimo analogato sic dicta) quæ secundum universale est subjectum, quâ singulare abstrahitur subjectum, universalis servato. sic virtutes morales, officia magistratus & subditorum, parentum liberorumq;; non concretivè considerantur, prout sunt in hoc vel illo subiecto, sed abstractè, quatenus ad omnia individua indifferentè se habent. Hanc abstractionem in dubium vocat Scheiblerus op. log. Petrum Fonsecam sequutus, hâc potissimum ratiocinatione: *Quod practicarum disciplinarum finis est per actionem consequi summum bonum; hoc verò in singularibus consistit, actionemq; circa singularia requirit. In practicis ergo disciplinis abstractio non videtur necessaria. verum hic dist. inter actiones prout sunt in rerum natura, & ita singulares eas esse ultrò largimur: & inter actiones prout nostris substanti conceptibus, sic enim â singularibus abstrahuntur & in communi considerantur. conf. Nobiliss. Dn. Gyllenstålpen coll. Eth. p. m. 31 & 32. Exc. M. Thur. Tract. de philosophia in genere. From. Gnost. p. 53. Geilf. intell. p. m. 21. Libenthal coll. Eth. p. 26. &c. Qui quidem omnes concedunt in practicâ etiam aliquam abstractionem (quatenus ibi non primariò de hujus vel illius Temperantia, fortitudine, frugalitate, &c. agitur, sed de his virtutibus & ceteris in genere & abstractè) locum habere, cum hæc etiam γνῶσιν non planè nullâ*

shabeat. Sed quo nomine illa abstractio veniet, paucissimi philosophi expressere: eo tamen, quod hic exprimitur, hæc vice contentus sum, meliora monenti parere paratus. Et tantum de natura & constitutione abstractionis, sequitur ejusdem

U S U S:

XXII: Abstractionis tanta est utilitas, ut omnem scientiam tollat, qui hanc tollit; hæc enim medium illud est quod in distinctam rei cognitionem nos deducit unicè: hæc est medium illud, quo omnem apprehendere veritatem possumus. Hæc abstrahit 1: *substantialia ab accidentalibus*: ut enim illa ab his realiter distingvuntur, ita etiam distincto conceptu exhibenda sunt. sic concipimus corpus non considerata qualitate. 2. *Essentialia à Circumstantialibus*: sic concipimus essentiam non conceptis circumstantijs loci vel temporis &c. 3: *Naturam à modis*: sic consideramus objecta disciplinarum, non consideratis affectiōnibus. 4: *Essentiam ab adventitijs defectibus*: sic peccatum, tanquam vitium accidentale, à naturâ humana abstrahitur. 5: *Generalia à singularibus conditionibus*, ut res in ideâ sisti possit & 6: è statu singularitatis in universalem, vel eminentem dedit. &c. vide §. XII: Usus a. abstractionis in specie circa limitationem objectorum disciplinarium ostendit Exc. Thur. comp. Met. p. 14. his verbis (quæ etiam in ceteris disciplinis, adhibitâ tamen justâ discretione, locum habere possunt) ut amplitudo objecti Metaphysici exactè circumscribatur, utq; expedita detur ratio, omnes difficultates, quas formale quatenus Ens, tollere non potest, ritè solvendi; abstractio primæ Philosophiae diligentè est attendenda,

que

quæ cœu medium quoddam ens in statum objectivum provehit,
additq; ipsi indifferentiam ad materiata & immateriata. Sumi-
matim: abstractionis munere composita & concreta
quæ sunt, distinctè concipiuntur & apprehenduntur;
quæ sunt confusa & intricata, distinctè explicantur &
ordinè digeruntur.

XXIII: Cum enim mens nostra omnia individua
apprehendere nequeat, opus est inquisitione formalis
rationis, in quâ omnia convenient, quæq; in omnibus
sit radicata, id quod præstat abstractio; hoc pacto:
quando scilicet intellectus noster non acquiescit in ijs,
quæ rebus seu conceptibus inesse deprehenduntur, pro-
ut in his vel illis subjectorum conditionibus existunt;
sed ulterius progrediendo, quid conceptus de se &
præcisè in suâ formalí ratione formatus importet. Quod
enim de materiali rei vel termini est, id in formale
ejusdem non est inferendum, ut loquitur Exc. Thur.
comp. Met. p. 62. sic relatio in ultimâ abstracti-
one sumptâ dicit Esse Ad (Non Esse In) h. e. respe-
ctum ad alium terminum, quo illud esse relativum
terminetur. Non omnis proindè relatio accidens est,
sed tantum prædicamentalis. hæc usum habent in rela-
tione illâ mysticâ, quæ in divinis locis habet: de quâ
Rev. Theologi. sic generatio abstractè & formaliter
infert essentiæ communicationem, sive illa comunica-
tio conjuncta sit cum effectione, ut in creaturis; sive
nō conjuncta cum effectione, ut in generatione divinâ.
vide D. Calov. Syst. Theol. Tom. 3. p. m. 536. Sic de forma-
li substantiæ est per se subsistere (quod comodissimè ne-
gativè exponitur, ut idem sit ac nō esse in alio tanquā in
subjecto; quod observâsse oportuisset illos, qui hominem
substantiæ esse sine judicio negant) substare vero Acciden-

tib[us]

stibus specialis est conditio substantiae creatae. Et ita
in sexcentis alijs. *Hoc, si non modò in Philosophia, sed etiam in omnibus penè disputationibus probè observaretur, non satis tot anticipites & maximam partem inique passim audirentur opiniones.*

XXXIV: Huc faciunt etiam sequentia, in quibus abstractionis non minimus usus, qualia sunt i: *Ampliatio termini*, quæ tum instituitur, dum terminus simplex data re aliquâ, cui non quadrat contractus, magis magisq; extenditur atq; ita abstrahitur, ut sine discriminatione ipsius rei, ipsi appropriari possit. Sic vox E. G. principij amplianda est ut sine illatione dependentiae aut principiati concipiatur, antequam tribuatur Patri in divinis. (Conf. Exc. M. Thur. comp. Met. pag. 209. 2: *Analogia*; quâ aliquid pluribus inæqualiter per prius & posterius tribuitur. sic Deo E. G. & creaturis in prima philosophia affectiones entis tribuimus, verum diversissimâ ratione, illi enim per prius, his v. per posterius competunt. 3: *Liberatio termini ab omni imperfectione*; quâ omnis impuritas materiali termini alicuius adhærens, quæ in analogato minus principali occurrit, in elevatione ad analogatum primarium removetur. Et 4: *Perfectionis eminens attributio*; quæ tum contingit, quando perfectio in analogato minus principali observata, principali eminenter & perfectissimo modo tribuitur. sic multa sunt prædicata creaturis competentia, & in quibus sunt accidentia, quæ tamen Deo competunt, sed cum remotione imperfectionis & eminenter. Et tantum de abstractione (quâ veritatem consequimur) ejusq; usu, restat ut agamus

II. DE CONCEPTU.

XXV: Ut a. cognitio in mente nostrâ generetur, intelle-

intellectus & rei intelligibilis unio requiritur. Nam vero
nulla res a seipso exire, & eadem manens ad intellectum
penetrare potest, in quo figat sedem, ut recte loquitur
Scaliger: Fieri hoc proinde non potest secundum esse re-
ale: alias intelligentes unctionem, ureremur; & intellectus
caperet plurima seipso majora; quod absurdum. Exi-
stimaendum ergo est hoc fieri secundum esse intentionale,
beneficio Conceptus, per quem intellectui nostro se se si-
stit & praesens sit. huius ergo naturam & usum brevi-
ter considerabimus.

XXVI: Conceptus dicitur a concipiendo: concipere
vero sumitur tum propriè, prout genitrici competit; tum
Metaphorice, quatenus per quandam similitudinem adbi-
tatur, & idem est, quod mente volvere seu agitare. Ethac
acceptio huius est loci. rationem vero denominationis
hanc dat Valentinus Frommius: Gnost. p. 61. Sicut ex
congressu maris & feminæ intra uterum fatus concipitur, qui
per nativitatem in lucem editur: ita ex concurso & unione ob-
jecti cum intellectu species intelligibilis, quam verbum mentis
vocant, concipitur, qua mediante objectum ipsum in mente
repræsentatur.

XXVII: Ut a. conciperè duplicitè accipitur, ita con-
ceptus Propriè & Metaphorice sumitur. de hac acceptio
ne nobis hic cura erit. ad Homonymiam sequentes di-
stinctio[n]es nominales referre solent authores, utpote
quando conceptus est 1: *Verus*, qui rem extra intellectum
repræsentat, ut illi respondeat: vel *Falsus*, cum res per
ea quæ planè non habet, concipitur, ut cum Leonem per
arborem concipio. ille huius est loci. 2: *Equivocus*, qui
nudum nomen citra essentiæ identitatem repræsentat:
vel *Synonymus*, qui essentiæ rationem una cum nomine
inferioribus tribuit; qui etiam hic attenditur. 3: *Forma-*

ly, qui est species in mente ab intellectu exphantasiata
formata, objectum representans. de hoc hic sermo est.
vel *objectivus*, qui nihil est aliud quam ipsa res objecta,
prout ea in prospectu potentiae cognoscentis est, simulque
movet & terminat intellectionem formalem ipsius intel-
lectus contemplantis. *Sic* dum intueor leonem, in intellectu
formatur species leonem illum representans, & haec species di-
citur *conceptus formalis*, sicut ipse leo extra mentem, *conceptus*
objectivus, vel ut Planus loquamur, res ipsa intellectui objecta
& *conceptus leo*.

XXVIII. *Conceptus namque objectivus rectius vocatur*,
verba sunt Scharfij, Met. Exempl. p. 19. *res concepta*, *res*
intellecta. Non enim propriè est *conceptus mentis*, sed saltè
extrinsecè ita dicitur, quatenus ipsa res sit *objectum intellecti-*
onis & conceptionis. in eandem sententiam loquitur Casp.
Bartholinus: Ench. met. p. m. 4. *conceptus objectivus* denomi-
natione extrinsecā ita dicitur; *habito respectu ad conceptum for-*
malem, conf. D. Calovium Gnost. p. m. 15. & Val Fromn.
Gnost. p. m. 62. Quamvis ne externam quidem hīc
denominationem admittat Adrianus *Heerebord* / melet.
ph. vol. 1. d. 49. Cum denominationes externæ dicantur
de rebus oratione obliquā & ταραχώμασ, non a. orati-
one rectā & οὐρανούμασ, ut enim non dico: miles est ves-
tis, sed *vestitus*; ita eadem ratione res objecta non dici
potest *conceptus*, sed *res concepta*. duo enim ad con-
ceptum propriè requiruntur 1: ipsum *objectum*. 2: ipsa
conceptio. *objectum* a. se habet ad *conceptum*, ut pro-
totypon ad suam *imaginem*. Iam vero ad *imaginem*
requiritur tum processio à *protoypo*, quod *conceptus*
vulgo dicitur *objectivus*, tum similitudo seu *conceptus*
formalis.

XXIX: *Conceptus Synonyma* sunt: *Nόημα*, *latinis*
notio

motio, latè sumpto hoc termino; quia mens per concep-
tum aliquid cognoscit & apprehendit. item intentio,
quod mens per conceptum hunc in rem quasi intendat.
vocatur itidem *imago*, *idolum*, *formalitas*, Scaligero pons seu
portior ex eo, quod per conceptum intellectus noster sese
inferat in rem, perq; eundem suam producat intellecti-
onem. item *idea*; voce græca, sed latinitate donata. se-
quitur *Ratio Formalis*:

X X X: Conceptus est species ab intellectu for-
mata, repræsentativa scibilis in mente, ut in se
est distinctè cognoscendi.

X X X I: Vicem generis in datâ definitione subit spe-
cies; hæc enim pluribus speciei scilicet sensibili & phan-
taстicæ, de quâ Physici, competit, differentia verò su-
mitur 1: à *Subjecto*, intellectu scilicet paciente. 2: *Forma-*
li, ipsius objecti repræsentatione. 3: *Causis*, partim *efficien-*
te, quæ est intellectus agens, partim *fine*, qui est cognitio
distincta. vide Mejerum. hæc verò ut eò melius inno-
tescant, modum intellectio[n]is brevissimè subjungam.

X X X I I: Intellectio fit hoc modo: omne sensile spar-
git & diffundit à se species sui in partes omnes, easq;
primò apprehendunt sensus externi; cum sint primi qua-
si ianitores mentis nostræ: à quibus deinde deveniunt
ad sensus internos, nempè primum ad *sensem communem*,
qui regis instar & judicis in throno sedentis, ab externis
illis velut ministris fidelibus species accipit, easq; à se in-
vicem & communibus distingvit: ab hoc deferuntur ad
phantasmam, quæ species à sensu communi ad se delatas
diutius retinet, altius examinat, spiritualiores reddit, no-
valq; indè elicit. Undè nil tam ineptum, inquis Sperl.
quod actu inter somnia non repræsentet. Et haecenus sensus

alis tantum rei fit perceptio, quæ ut distincta & perfecta
reddatur, accedit necessum est intellectus agens (de hoc
ut & paciente videatur Sennertus Epit. nat. scientiae p.
m. 562. & Sperl. Anthr. p. m. 135.) qui speciei sensibili
ad phantasiam delatæ iunctus, phantasma fulgore suo il-
lustrat, & ex eo non tanquam ex materia, sed ut ex ideâ
& exemplari, speciem intelligibilem producit, & ex po-
tentia intelligibilibus actu facit intelligibile. Intellectus
verò patiens speciem hanc intelligibilem reeipit, rece-
ptam ponderat dijudicatq;. Et sic tota absolvitur intel-
lectio. Confer Joh. Bayeri lucem mentium part. I. c.
2. memb. 6. §. 3. pag. 114.

XXXIII: De specie verò hâc intelligibili si quæras,
substantianè sit an accidentis? qz. est accidentis: intellectui
enim inhæret, non secus ac sapientia, scientia &c. sed ex-
cipit: quomodo substantia per accidentis cognosci possit? qz.
ut per ideam. si enim coelarem ex imagine cognosco, cur
non ex specie & cum specie rem? Dicis, quomodo ac-
cidentis simile erit substantia? qz. Non iam accidentis, ut
accidens; sed ut tale accidentis spectandum, ut idea est,
ut imago est. In imagine verò duo notanda, Similitu-
do & expressio seu processio. Species verò tum sensiles,
tum intelligibles & similitudinem habet & expressionem.

XXXIV: Non valet ergo exceptio Platonicorum dicentium
1: inter speciem & objectum nullam esse similitudinem, cum diffe-
rant naturâ. 2: species objectis nobiliores esse; cum incorporeum
corporeo nobilius sit. Nam qz. 1. distingvendo inter simili-
tudinem secundum essentiam & naturam: & inter simili-
tudinem representationis, seu talem, quæ est inter si-
gnum & signatum: posterior hic locum habet & sufficiens
est. 2: Non sequitur species, quamvis incorporeæ sint,
objectis præstantiores esse; signum enim signato nobilius

non

non esti; at species signa sunt, accidentia sunt: non res
signatae seu substantiae spirituales.

XXXV: De conceptu verò inter Philosophos controverti solet, an hie etiam singularium sit? quidam affirmant, quidam negant. à partibus affirmantium (supponentes tamen de conceptu proprio, non communi, h. l. sermonem esse) stabimus, sequentibus rationibus moti. 1: quia intellectus universalia à singularibus abstrahit; hæc à se invicem & ab universalibus distingvit; Deumq; qui singularissimus est, cognoscit; ergò singularia cognoscit. 2: amamus singularia; ergò cognoscimus; quia nil volitum, nisi prius cognitum. conf. Scal. exerc. 307. S. 16. Sperl. Anth. p. m. 127. & Mejer. Gnost. p. 214. *Nec obstat 1. quod intellectus sit materiae expers, singularia verò in materia faciem demersa.* Nam hic non urgenda similitudo naturæ, sic enim nullum sensibile vel à Deo vel ab Angelo pereiperetur, sed iusta tantum convenientia, de quâ § XXXIV. egimus. deindè nec omnia singularia materialia sunt, ut Deus, Angeli, anima rationalis &c. hæc ergò ab intellectu cognoscerentur. præterea entia materialia sine materia recipiuntur à sensibus, ergò multo magis ab intellectu. *Nec 2. inter intellectum & sensum hac ratione discrimen tollitur.* Nam sensus circa sola singularia occupatur; non item intellectus, qui & singularia & universalia cognoscit. Notanter rem exprimit B. Sperlingius, l. c. inquiens: *Sensus singularia capit exclusivè, intellectus inclusive.* Conf. Theol. nat. Mejeri disp. 7. probl. 3, sequuntur divisiones conceptus:

XXXVI: Conceptuum divisiones cum Scholasticis infinitas fingere nolumus, nec inanes aucupabimur subtilitates. *Conceptus est: Primus a;* qui est conceptus

ex re ipsâ intellectâ formatus, rem ut in se est, directe & immediatè repræsentans. dicitur alias notio prima. sic cum canem concipimus, species illa, quam in mente concipiendo efficimus, est conceptus primus; vel *Secundus*, qui est conceptus rei in mente mediatus, conceptui primo superveniens: dicitur aliás notio secunda. ut genus, species &c. *Notio a. prima non est res ipsa extra mentem posita, ut quidam opinantur: Aliud namq[ue] imago mente concepta, qualis imago notio prima est;* vide Exc. Thur. instit. log. p. 32. *aliud res extra mentem posita: imo notio prima dicitur alias conceptus formalis, qui à re extramentem realiter semper distinctus est.* Egregie Geilfusius: intell. p. 137. *Notiones prima sunt in intellectu idealiter, ut se habent res extra mentem fundamentaliter.*

XXXVII: β . *Simplex*, qui est cognitionis simplicis primam intellectus operationem constituentis, ut conceptus solis, hominis &c. vel *complexus*, qui cognitionis complexæ, secundam & tertiam operationem intellectus constituentis, ut cum solem concipimus ut corpus, hominem ut animal. γ : *Univocus* qui inferioribus suis nomen & definitionem tribuit æqualiter & uniformiter: vel *analogus*, qui nomen & definitionem inferioribus inæqualiter adsignat. huius distinctionis, ut ceterarum in controversijs philosophicis multiplex usus est.

XXXVIII: δ : *Perfectus seu distinctus*, quo objectum perfectè repræsentatur, per principia essentialia, è quibus immediate constat. sic cum hominem concipimus ut animal rationale, adæquatum habemus conceptum: vel *imperfectus seu confusus*, quo objectum imperfectè repræsentatur, sive per ea ex quibus constituitur mediately, sive per alia, quæ essentiam constitutam insequuntur: sic cum concipimus hominem ut corpus naturale est, ut

substantia est, ut r̄isibilis est &c. conceptum habemus inadæquatum. Et hinc cognitio est distincta vel confusa. conf. Sperl. Anthr. p. 176. & Exc. Thur. comp. Met. p. 65.

XXXIX: e. *Quidditativus*, qui totam rei essentiam & omnia sistit prædicata essentialia usq; ad ultimam differentiam: vel *Quidditatis*, qui non totam essentiam, sed quædam tantum prædicata repræsentat. §: *Convenientia*, quando genus vel conceptus latior concipitur: vel *definitionis* seu *differentiae*, cum differentia vel conceptus formatur strictior. hæc distinctio in definitionibus locum habet. Et tantum de naturâ conceptus, quo veritatem à nobis possideri supra dixit Calovius, adductum sit, sequitur eiusdem

U S U S.

XL: Conceptus quanta sit necessitas & utilitas vel hinc, ut alia mittamus, evidentè patet, cum sine rerum ideis nil cognoscere possimus. his enim si intellectus noster destitutus esset, inanis & omni cognitione vacuus esset. abstractio quidem cognoscendi amovet impedimentum; verum conceptus rei repræsentat formalem rationem. Simulacra rerum mens format abstrahendo; ad res ipsas ea conformat concipiendo; & sic tandem verum possidet cognoscendo. confer §. XXV. Horum, ut § ceterorum omnium, usus prolixè, si singulas distinctiones hoc pacto percurrire animus esset, monstrari posset, sed cum ex ijs, que adducta sunt, partim pateat, partim apud Philosophos abundè proflet, hisce diutius non immorabor. differentiationem proinde hanc devotâ hâc δοξολογια claudam:

Gloria sit Patri, sit Nato gloria, Sancto
Gloria Spiritui, TRIADI sit gloria sacræ.

Viro - JUVENI, eximiâ Eruditione & Humanitate polito;

DN. PETRO PLATINO Smolando, Philo-
phiæ Candidato meritissimo, Amplissimi Consistorij A-
cademici Vice-Secretario fidelissimo, Sympatriotæ & Amicæ meo sincere di-
lecto, pro summis in Philosophia honoribus obtinendis accurate dis-
putanti, pauca hæc, inter varia impedimenta, apposui,

Quid memorem multis, patriota adamande PLATI-
Lumina clara inter qui numerèrēs opbūm? (NE,
Nam pietas, constansq; ardor, quo scripta Virorum
Versasti Doctūm, sic meruere satis!

L. Mq;

OLAUS WEXIONIUS
J. U. D. & Prof.

Ad eundem.

Ahi alia studia amant. Tu naturæ tuae bonitatem fecutus, Musis operas
Arj maluisti. Quarum quæm strenuus fueris cultor, almæ ad Auram
testantur Athenæ. Quoties enim diligentiam tuam antelucana tempora
novere? Quoties labores dies meminit? Quoties nox atra invictum flus-
tuum? Et quod ad gloriam adhuc illustrius: Quoties publicam tuam vocem
cum laude percepimus? Quod Supereft, cape iam illud honoris philosophis
ei decus, quod meruit virtus, meruere cura & labores. I nunc tot molestis
arum viator, quas studijs excolendis sàpè accommodatores esse Tu Exem-
plio didicimus. I nunc quò te natura tua trahit, & egregia animi dores
admittunt. Tantum moeteo, ut in studijs etiam Modum observasse saluz-
ris partem existimes. Quem quia ægrè tenere potest insignis ille in te li-
terarum amor: Supplex Deum veneror, ut vires addat, addat successus.
Sic fieri, ut magnorum tuorum donorum olim præfigia rite impleantur.
Et nos, quod haecenius iucunda cogitatione præcepimus, in posterum lætiori e-
ventu experiamur. Quod ut felicitè eveniat, tanto cœquantis precor, quid
sanctora sunt jura nostræ amicitiae. Vale.

Tuus

MAGNUS BAAZ.

obnæc sion (O) Glosa
greti sudig. T. Justice siole